

זה כמו מת אביו ואחר כך הקדישה. הרי מוכח שרבי שמעון אומר מסברא, שהולכים לפי שעת פדיון, והוא הדין שנלך לפי שעת הפדיון לגבי פדיית אילנות, שהוקדשה גם הקרקע שלהם לפני הפדיון — שיהיה פדיונם אגב קרקע בחמישים שקל כסף.

ודחינן: [לעולם רבי יהודה ורבי שמעון לא הולכים אחרי פדיון — לשון הגמרא ב"ב עא:], ורבי יהודה ורבי שמעון קרא אשכחו ודרוש, שמרבה בפירוש שיהיה דינה כשדה מקנה אף אם מת אביו אחר שהקדישה, וכמבואר בהמשך, אבל לגבי אילנות וקרקע הולכים לפי שעת ההקדש וכיון שקדשו האילנות בנפרד הרי הם נפדים בפני עצמם ולא אגב קרקע.

והיינו קרא: שאם כן שהפסוק "אשר לא משדה אחוזתו" בא למת אביו ואחר כך הקדישה, ורבי מאיר, לכתוב רהמנא: אם את שדה מקנתו אשר לא "שדה" אחוזתו, מאי "משדה" אחוזתו? שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה היא שנפדית "בערכך", יצאה זו שראויה להיות שדה אחוזה, שכך משמע הפסוק: ואם את שדה מקנתו, שאינה "מקצת" שדה אחוזה אז תיפדה "בערכך", אבל אם היא שדה אחוזה במקצת בשעת הקדש, שברגע אחד יכולה להיות שדה אחוזה [שהרי יכולה להיות לו שדה אחוזה אם ימות אביו לפני היוכל] נפדית כדין שדה אחוזה, ולעולם הולכים לפי שעת ההקדש. [בסוגית "הלוקח מאביו", גירסת הגמרא וביאורה, על פי רשב"ם בבא בתרא עב: , וכגירסת הב"ח שם].

תלמוד לומר: ואם את שדה מקנתו "אשר לא משדה אחוזתו" יקדיש וגו' ונתן את הערכך [היינו שויה], ודרשינן: שדה שאינה ראויה בשעת הקדש להיות שדה אחוזה בעתיד, וכגון שקנאה מאחר שאינו מורישו, היא זו שנפדית בשויה, יצתה זו שראויה בשעת הקדש להיות שדה אחוזה אם ימות אביו, שאינה נפדית בשויה [אם מת אביו קודם פדיון], דברי רבי יהודה ורבי שמעון.

רבי מאיר אומר: הפסוק לא בא ללמד דין זה, אלא: מנין ללוקח שדה מאביו, ומת אביו תחילה ואחר כך הקדישה, מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה? תלמוד לומר: ואם את שדה מקנתו "אשר לא משדה אחוזתו" וגו' ונתן את הערכך וגו', ודרשינן שדה שאינה שדה אחוזה כבר בשעת ההקדש, יצתה זו, שהיא שדה אחוזה בשעת ההקדש, שהרי עכשיו כבר נעשית לו אחוזה [ואף שהיא כבר קנויה לו בלי הירושה], אבל הקדישה ואחר כך מת אביו, סובר רבי מאיר שאינה כשדה אחוזה.

ומפרשינן לה: ואילו לרבי יהודה ולרבי שמעון, אפילו הקדישה ואחר כך מת אביו, שדה אחוזה היא! מאי טעמא? אי משום קרא ד"אשר לא משדה אחוזתו" קרא לברבי מאיר הוא דאתא, לאחוזתו ממש, ולא לראויה! ומריבוי אחד ["אשר לא משדה אחוזתו"], אי אפשר לרבות רק מה שיותר מסתבר לרבות, והיינו מת אביו ואחר כך הקדישה! אלא לאו משום דאזיל — רבי שמעון (12) — בתר פדיון, שאז היא שדה אחוזה. וממילא הקדישה ואחר כך מת אביו

אמר רב פפא:

שני דינים נאמרו במקדיש שדה אחוזה:

א. שהיא נפדית מן ההקדש בשיעור קצוב ולא בשויו, ככתוב: "ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לד' והיה ערכך לפי זרעו, זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף".

ב. שאם לא גאלוה הבעלים מן ההקדש, ומכרה הגזבר לאיש אחר, הרי היא יוצאת לכהנים ביובל, ככתוב: "ואם משדה אחוזתו יקדיש וגו'. ואם לא יגאל את השדה ואם מכר [הגזבר] את השדה לאיש אחר וגו', והיה השדה בצאתו ביובל קודש לד' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו".

ושני דינים נאמרו במוכר שדה אחוזה:

א. שאין רשאי המוכר לגאול את השדה אפילו מרצונו של לוקח, אלא לאחר ב' שנים. ככתוב: "במספר שני תבואות ימכר לך", ומיעוט "שני" שתיים, וכמבואר לקמן בריש פרק המוכר שדהו. [דין זה איננו מפורש בפסוק שהוא בשדה "אחוזת". אך לשון הגמרא לקמן יח: "שתי שנים שבשדה אחוזתו"].

ב. שאם לא גאלוה הבעלים מן הלוקח, הרי היא שבה ביובל לבעליה, ככתוב: "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו וגו'. ויצא ביובל ושב לאחוזתו".

ובא רב פפא לפרש, דין המקדיש והמוכר שדה טרשים [מליאה סלעים שאינה ראויה לזרע — רבינו גרשום], ואילנות שבאחוזתו, כיצד דיניהן לענין הדינים הנזכרים.

הקדיש טרשים:

א. פודן מן ההקדש בשויהן, [ולא כשאר שדה אחוזה]. מאי טעמא? בית "זרע" חומר שעורים אמר רחמנא שייפדה בחמשים שקל כסף, והני לאו בני זריעה נינהו.

ב. אבל לא גאלן הבעלים מן ההקדש ומכרן גיזבר לאחר, יוצאין לכהנים ביובל. [כשאר שדה אחוזה]. מאי טעמא? והיה ה"שדה" — אמר רחמנא שלכהן תהיה אחוזתו, שדה כל דחו משמע, ואפילו שדה טרשים.

מכר טרשים:

א. נגאלין אפילו בפהות⁽¹³⁾ משתי שנים [שלא כשאר שדה אחוזה]. מאי טעמא? במספר שני "תבואות" ימכר לך — אמר

בחידושי הגרונ"ס שגם בטרשים אין למוכר זכות לגאול לפני שתי שנים, והשינוי הוא בזה שבקרקע רגילה יש איסור לגאול לפני שתי שנים אפילו מרצון הקונה, ובטרשים נאמר שאין איסור אבל בעל כרחו של הלוקח אי אפשר לגאול לפני שתי שנים, שהרי הדין שלא נגאל לפני שתי שנים נאמר בפסוק שנזכר בו החזרה ביובל וטרשים גם בכלל הפסוק הזה שגם הם חוזרים ביובל.

היא אם שדה נהפכת כלל לשדה אחוזה כשירש אותה לאחר ההקדש, שלדעת רבי מאיר מה שירש אחרי שהקדיש אינו מועיל להפוך אותה לשדה אחוזה ולרבי יהודה ולרבי שמעון גם זה מועיל שתהיה שדה אחוזה, אבל לפי כולם אם היא שדה אחוזה בשעת הפדיון יש לה דין שדה אחוזה.

13. כתב רש"י ואף על פי שאין מוכר קרקע רשאי לגאול יותר משתי שנים, ודייק מכאן

רחמנא, והני לאו בני תבואה נינהו.

ב. אבל לא גאלן המוכר מן הלוקח חוזרין לבעלים ביוכל [כשאר שדה אחוזה]. מאי טעמא? ויצא ביוכל ושב "לאחזתו" — אמר רחמנא, והאי שדה טרשים אחזתו היא.

הקדיש אילנות:

א. פודה אותן מן ההקדש בשווייהן [שלא כשדה אחוזה]. מאי טעמא? בית "זרע" חומר שעורים — אמר רחמנא שייפדה בחמשים שקל כסף, ולא אילנות.

ב. וכן אם לא גאלן הבעלים מן ההקדש, ומכרן הגזבר לאחר אין יוצאין לכהנים ביוכל [שלא כשדה אחוזה]. מאי טעמא? והיה "השדה" — אמר רחמנא, שלכהן תהיה אחזתו, ולא אילנות.

מכר אילנות:

א. אין נגאלין פחות (14) משתי שנים [כשדה אחוזה]. מאי טעמא? במספר שני "תבואות" ימכר לך — אמר רחמנא, והני בני תבואות נינהו.

ב. אבל לא גאלן המוכר מן הלוקח אין חוזרין לבעלים ביוכל [שלא כשדה אחוזה]. מאי טעמא? ויצא ביוכל ושב "לאחזתו" — אמר רחמנא, ולא אילנות.

אמר מר: הקדיש אילנות פודה בשווייהן!

ומקשינן עלה: דכיון שהמקדיש אילן [אפילו יחידין], הקדיש גם הקרקע שתחתיו לענין שלא יוכל המקדיש לחפור חלל תחת האילן [וכפי שמבאר הגמרא בהמשך], אם כן אמאי פודה את האילנות בשווייהן? וליקדשו האילנות אגב ארעייהו, וליפרקו [וייפדו] ממילא אגב ארעייהו (15) וכדינה, שהיא נפדית בשיעור קצוב!

וכן קשה על מה שאמר רב פפא, שבמכר

14. כתב המנחת חינוך שגם אחרי שתי שנים אין אילנות נגאלים בעל כרחו של הלוקח ורק בקרקע נאמר דין גאולה בעל כרחו של הלוקח. וכוונת הגמרא כאן שלפני שתי שנים יש איסור לגאול אילנות וכמו בקרקע שאסור לגאול לפני שתי שנים, אבל באילנות גם אחרי שתי שנים אי אפשר לגאול אלא בהסכמת הלוקח.

15. הרמב"ם [פ"ד מערכין ה"טו] פסק כרב הונא שהמקדיש שדה מליאה אילנות פודה את האילנות בשויים ואת הקרקע בחמישים שקל כסף, ותמה עליו הראב"ד מהגמרא כאן שמקשה לפרוקה אגב ארעייהו, הרי שסוגיית הגמרא היא לא כרב הונא והמקדיש קרקע ואילנות נפדים שניהם יחד בשיעור הקצוב.

ותירץ האור שמח, שהרי טעמו של רב הונא משום שבעין יפה מקדיש ומקדיש כל אחד מהם לחוד, וכל זה שייך רק כשיש לקרקע חשיבות בפני עצמה. אך כאן הרי כל ההקדש שחל בקרקע [לפי קושיית הגמרא] הוא רק לענין שלא יוכל המוכר לחפור תחת האילן וכמבואר בתוספות בבבא בתרא, ולזה אין חשיבות בפני עצמו ומודה בזה רב הונא שהכל הקדש אחד ונפדה בשיעור הקצוב.

ובאבי עזרי [פכ"ד ממכירה ה"ט] תירץ, שכאשר כל עיקר ההקדש של הקרקע הוא רק משום שבעין יפה מקדיש, לא שייך לדון שיהיו כאן שני הקדשות שאם כן, לא תתקדש הקרקע כלל, והרי כל ההקדש של הקרקע הוא רק משום שהיא נטפלת לאילנות ואם נדון אותה להקדש

מכסת הערכך עד שנת היובל ונתן את הערכך ביום ההוא קודש לד'."

"במכסת" ["את מכסת הערכך"] מה תלמוד לומר [ב"ח]: לפי שנאמר במקדיש שדה אחוזה: "והיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף", יכול אף שדה מקנה כן, שייפדה בשיעור קצוב זה? תלמוד לומר: "מכסת" שהוא מנין דמיה של השדה דהיינו שוויין, ומחשב לו הכהן שוויה של השדה, משנה שפודה ועד שנת היובל.

רבי אליעזר אומר: נאמר כאן במקדיש שדה מקנה: "וחשב" לו הכהן את מכסת הערכך, ונאמר להלן במקדיש שדה אחוזה: ואם אחר היובל יקדיש שדהו "וחשב" לו הכהן את הכסף וגו', לגזירה שוה, וללמד: מה להלן במקדיש שדה אחוזה דבר קצוב, אף כאן במקדיש שדה מקנה דבר קצוב, והיינו חמישים שקל כסף.

איבעיא להו: רבנן — החולקים על רבי אליעזר, וסוברים ששדה מקנה נפדית בשויה, האם אית להו גזירה שוה ד"וחשב — וחשב" ללמוד שדה מקנה משדה אחוזה, ומפקין ליה את הגזירה שוה לא לענין פדיון בדבר קצוב, אלא לחומש, שאף בשדה מקנה מוסיף המקדיש חומש, כשם שמוסיף בשדה

אילנות אין חוזרין לבעלים ביובל, והרי כיון שקנה הלוקח קרקע שתחת האילן לענין שלא יוכל המוכר לחפור חלל תחתיו, וליהדרו לבעלים ביובל אגב ארעייהו שאף היא נמכרה עמם?

ומפרשנין לקושיין: וכי תימא אילנות אקדיש, ארעא לא אקדיש שאין בכלל הקדש אילן אף הקרקע שתחתיו, והאמרי נהרדעי לא כן: מאן דמוזבין דקלא לחבריה [המוכר דקל אפילו יחידי לחבירו] קני ליה הלוקח לקרקע שתחת האילן משיפולא [מקום מושב האילן] ועד תהומא [התהום] לענין שלא יוכל המוכר לחפור תחתיו [תוס' ב"ב לח.], וברשב"ם שם פירש באופן אחר], והוא הדין להקדש?

ומשנינן: לאו מי איתמר עלה על נהרדעי [בכבא בתרא לח.]: שאין דין זה אלא בכא הלוקח מחמת טענה שהזכיר לו המוכר במכירתו שם קרקע, אבל בלי זה, לא! ורב פפא מדובר כשלא הזכיר שם קרקע.

שנינו במשנה: ובשדה מקנה נותן שויו.

תנו רבנן: כתוב בפרשת הקדש שדה מקנה: "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש לד', וחשב לו הכהן את

הקדש האילנות לא שייך לדון לשני הקדשות, ובאמת ברמב"ם משמע שהמקדיש שלשה אילנות פודה אותם עם הקרקע בשיעור הקצוב ודלא כסוגיא לעיל, והיינו שהוכיח מהסוגיא כאן שכאשר הקרקע מתקדשת רק מדין עין יפה לא שייך לדון שיש שני הקדשות לקרקע לחוד ולאילנות לחוד.

לבד היא לא תתקדש כלל.

אך כתב שבעל כרחך יש כאן מחלוקת הסוגיות, שהרי לעיל מקשה הגמרא שגם במקדיש שלשה אילנות שיהיו הקרקע והאילנות שני הקדשות נפרדים, הרי שגם באופן כזה שהקרקע מתקדשת רק אגב האילנות שייך לדון שיש כאן שני הקדשות לרב הונא, ואילו בסוגיא כאן מבואר שבאופן שהקרקע קדושה רק מחמת

אחווה. ונמצא שחולקים על רבי אליעזר בשני דברים: א. ששדה מקנה נפדית בשויה, ב. שמוסיפים חומש בשדה מקנה].

או דלמא, לית להו לגזירה שוה כלל, ולית להו חומש בשדה מקנה, [ובזה אינם חולקים על רבי אליעזר?]

ופשטינן: אמר רבא — מסתברא: לית להו לרבנן גזירה שוה כלל, [ומודים לרבי אליעזר שאין מוסיפים חומש בשדה מקנה]. מדגלי רחמנא שמוסיפים חומש, גבי שדה אחווה, וגבי מקדיש ביתו [וואיש כי יקדיש את ביתו וגו'. ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו"], הווי ליה שדה אחווה ומקדיש בית שני כתובין הבאין כאחד, וכל שני כתובין הבאין איין מלמדיו, [ובתוס' כאן, ולקמן טו. ביארו בכמה אופנים, איך נלמד מזה שלא נלמד גזירה שוה].

ומפרשינן: ולמאן דאמר שני כתובין הבאין כאחד מלמדיו גם כן אין לפי רבנן חומש בשדה מקנה: מדגלי רחמנא חומש במעשר שני כשפודה אותו להעלות דמיו לירושלים, [ככתוב: "ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשתו יסף עליו"], ובבהמה טהורה שהוקדשה למזבח והוממה [ככתוב: "ואם כל בהמה טמאה — בבעלת מום הכתוב מדבר שהיא טמאה להקרבה, ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאים לחולין בפדיון אלא אם כן הוממו, — רש"י בחומש —

אשר לא יקריבו ממנה קרבן לד' וגו'. ואם גאל יגאלנה ויסף חמישתו על ערכך"]. ובבהמה טמאה שהוקדשה לבדק הבית [ככתוב: "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך — כאן דיבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית, רש"י בחומש — ויסף חמשתו עליו"] הווי ליה טובא כתובים, ואין מלמדיו, אפילו למאן דאמר שני כתובין הבאין כאחד — מלמדיו!

תניא כוותיה דרבא שאין המקדיש מוסיף חומש בהקדש שדה מקנה, ולא מטעמיה שהם כמה כתובים הבאין כאחד ואין מלמדים, אלא מטעם אחר! דתניא: כתוב בפרשת גאולת שדה מקנה מן ההקדש: "במכסת" [וחשב לו הכהן "את מכסת" הערכך וגו'] אין מכסת אלא דמים [כלומר: שהוא נותן את שויו — רבינו גרשום] וכן הוא אומר: [מטות ל"א]: "והרמתם" "מכס" לד' וגו' אחד נפש מחמש המאות וגו', [שהיה נותן בישרות, נפש אחד מחמש המאות, ולא היה מפסיד — רבינו גרשום] יכול יוסיף חומש, תלמוד לומר: "את מכסת הערכך", הקישו הכתוב לערכין דהיינו "ערכך", מה ערכין אין מוסיף — אדם שהעריך⁽¹⁶⁾ את עצמו או חברו — חומש, אף שדה מקנה אין מוסיף חומש!

מתניתין:

זה שאמרנו בתחילת הפרק שיש בשור

ובאמת אפשר לומר, שהנידון גם במעריך את חברו, שהרי בהקדש הדין חומש איננו תלוי בשם בעלים אלא במקדיש ואם כן, כל מי שמעריך הוא המקדיש והיה שייך בזה חומש אם

16. תמה השפת אמת מה שייך לדון כלל בערכין שיוסיף חומש והלא אין כאן בעלים כי לא מקדיש דבר שלו. וכתב שאולי כוונת הגמרא במעריך את עצמו והרי הוא בעלים על עצמו.

המועד שהמית את העבד, להקל ולהחמיר, כיצד:

גמרא:

ומדייקים מהמשנה "בשור המועד וכו', חבל בזה ובזה נותן נזק שלם": במועד, אין [נותן נזק שלם!], אבל בתם [שעדיין לא נגח ג' פעמים והועד בבית דין] שחבל באדם, לא משלם נזק שלם, אלא חצי נזק — רבינו גרשום.

אחד שהמית השור את הנאה שבעבדים ששויו מאה מנה, ואת הכעור שבעבדים שאינו שוה אלא ה' סלעים, נותן בעל השור קנס לבעל העבד שלשים סלע, ונמצינו מקילים בנאה⁽¹⁷⁾, ומחמירים בכעור.

ואם כן לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא, דתנן: רבי עקיבא אומר: אף שור תם שחבל באדם וחבל גם האדם בשור, ושמו בית דין את החבלה שחבל השור באדם שהיא יותר מהחבלה שחבל האדם בשור, משלם בעל השור במותר זה נזק שלם, והיינו שסובר רבי עקיבא, שתם שחבל באדם משלם נזק שלם?

המית שור המועד בן חורין, נותן את שויו של נזק, ככתוב: "ואם שור נגח הוא מתמול שלשום והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה וגו', אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו ככל אשר יושת עליו", ודרשו בברייתא בכבא קמא: "ונתן פדיון נפשו" דמי נזק.

ומשינין: אפילו תימא שהמשנה כרבי עקיבא, מובן שנקטה המשנה "בשור

חבל השור בזה העבד, ובזה בן החורין ולא המיתם, נותן בעל השור נזק⁽¹⁸⁾ שלם, לפי שויו של העבד.

בערכין היה דין חומש.

שורו וחמורו שאין בזה חיוב ארבעה דברים, אלא בעל כרחך החיוב הוא לעבד והאדון זוכה ממנו.

אך לגבי חיוב נזק הסתפק הגרי"ז, אם זה לאדון משום שהעבד שלו והוא הניזק או שגם שם החיוב לעבד והאדון זוכה ממנו.

והוכיח הגרי"ז מהגמרא בניטין שלמאן דאמר מעוכב גט שחרור הקנס לרבו הוא הדין הנזק לרבו, ושם ודאי שאין הטעם שהאדון הוא הניזק שהרי העבד כבר איננו ממונו ומכל מקום מבואר שהנזק לאדון, ומאידך ברמב"ם מבואר ששור תם שהמית עבד משלם חצי דמיו לרבו כי זה כמזיק שורו וחמורו, הרי שבהזק עבד יש את שני הדינים, גם שהאדון הוא הניזק וגם שהאדון

17. תמה הגרי"ז, והרי שלשים שקלים זה קנס בעלמא ומה שייך בזה להקל ולהחמיר. ותירץ הגרי"ז, שהרמב"ם קורא לקנס כופר העבדים, וכיון שזה גדר של כופר ותשלום שוב שייך לומר בזה להקל ולהחמיר.

18. במזיק עבדו של חברו שחייב בארבעה דברים [צער ויפוי שבת בושת], כתב בנתיבות המשפט שודאי שהחיוב הוא לעבד והאדון זוכה ממנו מדין מה שקנה עבד קנה רבו, ואי אפשר לומר שהחיוב הוא ישר לאדון שהזיקו את העבד שהוא ממונו, שאם כן, הרי זה כמו שמזיקים את

והבושת, והפגם [שהיתה בתולה, ופגמה], צריך לשלם חוץ מהחמשים כסף! [עפ"י תויו"ט ותפא"י]. והבושת שמשלם, הבל לפי המבייש⁽¹⁹⁾ אדם בינוני המבייש בושתו קשה משל אדם זולל ומאדם חשוב, והמתבייש לפי חשיבותו בושתו, [רש"י כתובות מ.]. והפגם, שמים אותה כמה אדם רוצה ליתן יותר עבור שפחה בתולה מבעולה, כשרוצה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח הימנו.

גמרא:

וקשה על המשנה שאומרת שמשלם חוץ מחמשים הסלעים שאמרה התורה, גם בושת ופגם: אמאי, אימא חמשים סלעים אמר רחמנא [ככתוב: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף"] מכל [על כל] מילי, וגם הבושת ופגם בכלל החמשים?

ומשנינן: אמר רב זעירא: אם אתה אומר שאינו משלם בושת בפני עצמו, יאמרו: בעל בת מלכים⁽²⁰⁾ — חמשים משלם, בעל בת הדיוטות — גם הוא חמשים משלם! והיכן הוא חילוק שביניהם?! בהכרח שלענין בושת יש את החילוק בין בת מלכים לבת הדיוטות. וכיון שמוכח שיש עוד תשלומים חוץ מהחמשים סלעים [ולא הזכירו הכתוב כאן משום שבושת ישנו גם בשאר חובלים],

המועד", ואמנם באופן זה כשהזיק השור אדם הוא הדין דאפילו תם נמו משלם נזק שלם. ומה שנקט התנא "בשור המועד", הוא: ואידי דקא בעי למיתנא כסיפא של הרישא: "שהמית את העבד" ו"המית בן חורין", ומדובר בקנס שלשים שקל של עבד, ובכופר של בן חורין, דבמועד הוא דמשכחת לה שיהא בו חיוב קנס וכופר, בתם לא משכחת לה חיוב קנס של עבד וכופר של בן חורין, [שכתוב לגבי תם: וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו] ובעל השור נקי, ודורשים בבבא קמא: "נקי מדמי עבד", ו"נקי מחצי כופר", משום הכי קתני "בשור המועד".

מתניתין:

זה ששינונו בתחילת הפרק שיש באונם [את הבתולה] ומפתה [את הבתולה] להקל ולהחמיר, כיצד:

אחד שאנס ופיתה [או פיתה] את גדולה שבכהונה, ואת הקטנה שבישראל, נותן קנס על העינוי והנאת שכיבה חמשים סלעים, ונמצינו מקילים בגדולה שבכהונה, ומחמירים בקטנה שבישראל.

זוכה מהעבד את התשלום.

19. תמה התוספות יום טוב מדוע המשנה מבארת רק את דין הבושת ולא את דין הפגם.

20. הקשו התוספות, שהמשנה כשנוקטת את הבת החשובה משתמשת בגדולה שבכהונה

ומדוע הגמרא נוקטת בת מלכים.

ותירץ הגרא"מ הורוביץ שהמשנה מדברת על זה שהתורה השוותה את כל הבנות להקל ולהחמיר, ומדין תורה ודאי בת כהנים חשובה יותר מבת מלכים. אך הגמרא מדברת על יאמרו, דהיינו, מה שהאנשים יאמרו, ואצל אנשים החשיבות הגדולה היא בת מלכים.

בין בת מלכים לבת הדיוטות שגריעותה מחמת משפחה שהוא דבר חיצוני, וכמו בעושה מעשה מחט. אלא אף בזה שגריעותה מחמת גופה אין חילוק, ויאמרו: **בעל פגומה** — שנבעלה כבר שלא כדרכה — **חמשים** משלם, וגם מי שבעל בתולה **שלמה**(21) — שאף שלא כדרכה לא נבעלה — **חמשים** משלם! היכן הוא חילוק שביניהם?! ובהכרח שלענין בושת יש את החילוק ביניהם, ומשלם דמי בושת לשלימה יותר מלפגומה(22). ואם כן מוכרח שבושת אינו בכלל, והוא הדין פגם.

ומקשינן: **אמר ליה אבוי** לרב זעירא: אפילו על זה יש לפרוך, שהרי על הריגת עבד משלם בין בבריא בין במוכה שחין [שחסרונו בגופו וכמו בפגומה] שלשים, ואי **חכי** שהוא כדברין, **גבי עבד נמי יאמרו**: על **עבד בריא שלשים** משלם, על **עבד מוכה שחין שלשים** משלם! היכן הוא חילוק שביניהם?! [שמועה זו נתבארה על פי שיטה מקובצת כתובות מ. בדעת רש"י, בכיבור שני, ע"ש].

פגם גם צריך לשלם, ופגם זהו נזק שמשלם בשאר חבלות.

ומקשינן: **אמר ליה אבוי** לרב זעירא: **אי חכי, גבי שור** שהמית את **העבד** שמשלם בעל השור שלשים סלע, **נמי יאמרו**: על **עבד נוקב מרגלות, שלשים** משלם, ועל **עבד עושה מעשה מחט** [חייט, תופר] **שלשים** משלם! היכן הוא חילוק שביניהם?! אלא בהכרח לומר, שאף על גב שיש לחלק ביניהם, מכל מקום נתנה תורה קצבה שוה כדי שלא נצטרך לשום בכל פעם. וגם באונס ומפתה נאמר שבושת בכלל החמשים, ואף על גב שראוי לחלק, נתנה התורה קצבה שוה שלא נצטרך לשומת בית דין.

אלא אמר רב זעירא להוכיח שבושת משלם חוץ מהקנס: שהרי **אילו באו עליה** [על נערה בתולה] **שנים, אחד** שלא כדרכה [ועדיין בתולה היא וחייבים עליה קנס, ומכל מקום פגומה היא], **ואחד** בא עליה אחריו **כדרכה**, ואם תאמר שבכלל החמשים שמשלם השני נכלל הבושת, נמצא שלא די שלא חילקת

א-10

אך התוספות הוכיחו מרש"י בסנהדרין שבשלא כדרכה אין קנס וכן גם דעת רגמ"ה והרמב"ם.

22. כך פירש רש"י שבפגומה יש פחות בושת, ותמה הגרי"ז, אם כן, מה הוסיפה הגמרא בזה יותר מהציור הקודם של בת מלכים ובת הדיוטות, והביא שברגמ"ה ובריטב"א [בכתובות] כתבו שבפגומה אין בכלל בושת, וזה שהוסיפה הגמרא בציור הזה יותר מהציור הקודם, ועל זה מקשה באמת הגמרא מעבד מוכה שחין שגם בו אין בכלל נזק.

21. כך פירש רש"י שכוונת הגמרא על זה שבא על שלימה לעומת זה שבא עליה לאחר שנבעלה שלא כדרכה, ומשמע שזה שבא שלא כדרכה אינו חייב קנס, ותמהו התוספות, שהרי גם בשלא כדרכה יש קנס, והרא"ש פירש שגם רש"י מודה שיש קנס בשלא כדרכה, רק שאי אפשר לפרש שכוונת הגמרא כאן על הראשון שבא שלא כדרכה לעומת השני שבא כדרכה, שוודאי שהשני לא פחות חמור מהראשון כיון שהוציא את בתוליה, ולכן פירש רש"י שכוונת הגמרא על מי שבא על שלימה לעומת מי שבא עליה לאחר שנבעלה שלא כדרכה.